

# קופות צוברות כספים (DC) לעומת קופות צוברות זכויות (DB) באיזון משאבים עקב הליך גירושין



האקטואר רועי פולניצר מסביר מהו ההבדל בין קופות צוברות כספים לקופות צוברות זכויות, מה הבעיה בקופות צוברות זכויות ומהו שיעור ההיוון הראוי להיוון קופות צוברות זכויות לצרכי איזון משאבים עקב הליך גירושין.

השווי האקטוארי של קופה זכויות הוא היוון תחזית קצבאות הפנסיה (זיקנה ושאירים) העתידיות הצפויות להתקבל מהקופה (ממועד הפרישה ועד גיל תום לוח התמורה), בחזרה למועד הקרע, באמצעות שיעור נכיון המשקף הן את ערך הזמן של הכסף (קרי, מחיר הכסף) והן את מידת אי הוודאות הגלומה בתחזית (קרי, סיכוי האשראי של הגוף המנהל את הקופה).

לאמור - קופה צוברת זכויות היא נכס בלתי סחיר שאין ציטוט לשווי, על כן, משעה שאין אנו יודעים את השווי האקטוארי של הקופה לאף נקודת זמן כלשהי, הרי שכל מספר בין אפס למיליארד יכול להיות אומדן לשווי האקטוארי של הקופה, בהיעדר חישוב אקטוארי מדויק.

מכאן ניתן להסיק את שתי המסקנות הבאות: (1) על מנת לחשב את השווי האקטוארי של קופה צוברת זכויות יש צורך להוון קצבאות הפנסיה (זיקנה ושאירים) העתידיות הצפויות להתקבל מהקופה; ו- (2) יש צורך במעריך שווי מכשירים פיננסיים מורכבים כדי להעריך את שווי האקטוארי של קופה צוברת זכויות ואין להסתפק באקטואר.

הבעיה הגדולה בחישוב השווי האקטוארי של קופה צוברת זכויות הוא שיעור הנכיון. נסביר כי על מנת לבצע תחשיב אקטוארי נדרשים: (1) מודל אקטוארי; (2) לוח תמותה; (3) תחזית תזרימי מזומנים צפויים; ו- (4) שיעור נכיון ראוי.

בעת איזון קצבאות פנסיה מקופה צוברת זכויות (להלן: "הפיצויים") בגין איזון משאבים עקב גירושין קיימים סכומים שהגרשה צפויה לקבל בתקופה עתידית. היות ואיזון הפיצויים מבוצע במועד הקרע (מועד הפירוד), יש צורך לתרגם את כל הסכומים העתידיים לסכום אחד, שהבעל לשעבר אמור היה לשלם לגרושתו במועד הקרע. תרגום זה מבוצע באמצעות חישוב מתמטי, המכונה היוון. לצורך ההיוון יש להשתמש בשיעור היוון שהוא למעשה שיעור תשואה.

שיעור ההיוון היחיד הרלוונטי להיוון קצבאות פנסיה מקופות צוברות זכויות הוא זה הנגזר מהתשואה לפדיון (ברוטו) של אג"ח ממשלתי צמוד מדד לתקופה ארוכה ככל האפשר, **נכון למועד הקרע**. תשואה זו עומדת כיום על שיעור של 1% ל-30 שנה ו-0.84% ל-20 שנה. בשל עלויות המיסוי ועלויות קשורות נוספות הצפויות להקטין את שיעור ההיוון עוד יותר.

בחיסכון פנסיוני בשיטת ה-DB אין זיקה בין הצבירה הכספית של הפרט בחיסכון הפנסיוני שלו לבין הזכויות שלו. בפנסיה התקציבית כלל לא הייתה הפרשה מצד המעביד והעובד, בעוד שבקרנות הפנסיה הותיקות הייתה הפרשה בדומה לזו של היום, אולם הסכומים שהצטברו לא היו מספיקים לכיסוי הזכויות. זאת הסיבה שהמדינה נכנסה לתמונה וביצעה את הרפורמה של 2003, אשר בה הפכו קרנות הפנסיה לחברות במצב של פשיטת רגל וכינוס נכסים. מאז 2003, 8 קרנות הפנסיה הותיקות הגרעוניות מנוהלות ע"י גוף מנהל הנקרא "עמיתים".

מכאן ואילך נכנה חיסכון פנסיוני בשיטת ה-DB בשם "קופה צוברת זכויות". הערה: לצורכי חישובים אקטואריים לעניין איזון משאבים עקב גירושין, פוליסת ביטוח מנהלים ישנה (מלפני שנת 2000) נחשבת כקופה צוברת זכויות לכל דבר ועניין.

הואיל ובקופה צוברת כספים יש זיקה בין הצבירה הכספית של הפרט בחיסכון הפנסיוני שלו לבין הזכויות שלו, הרי שהשווי האקטוארי של קופה צוברת כספים הוא השווי שמוצג בדו"ח (לעמית/למבוטח) כערך פדיון עם התאמות נדרשות למועד הקרע. לאמור - קופה צוברת כספים היא נכס בלתי סחיר שלפריקים יש ציטוט לשווי (אחת לרבעון). על כן, משעה שאנו יודעים את השווי האקטוארי של הקופה בשתי נקודות זמן (למשל ליום 31 בדצמבר 2021 וליום 31 במרץ 2022), או אז לצרכי חישובי ביניים עבור תקופות משנה, ניתן לחלץ את השווי האקטוארי של הקופה (למשל ליום 12 בפברואר 2022 - בהנחה שזהו מועד הקרע), באמצעות אקסטרפולציות אינטרפולטיביות אריתמטיות ליניאריות, על בסיס פתרון משוואות הפרשים מסדר ראשון.

מכאן ניתן להסיק את שתי המסקנות הבאות: (1) על מנת לחשב את השווי האקטוארי של קופה צוברת כספים אין צורך להוון את הקצבה הצפויה בפרישה; ו- (2) אין צורך במעריך שווי מכשירים פיננסיים מורכבים כדי להעריך את השווי האקטוארי של קופה צוברת כספים וניתן להסתפק באקטואר.

הואיל ובקופה צוברת זכויות אין זיקה בין הצבירה הכספית של הפרט בחיסכון הפנסיוני שלו לבין הזכויות שלו, הרי

אחד הנכסים החשובים ביותר בתהליך איזון משאבים עקב הליך גירושין הוא החיסכון הפנסיוני. קיימים שני סוגים של חיסכון פנסיוני:

1. חיסכון פנסיוני בשיטת ההפרשות המוגדרות (DC - Defined Contributions) (שאותו נכנה: "חיסכון פנסיוני בשיטת ה-DC");
2. חיסכון פנסיוני בשיטת הזכויות המוגדרות (DB - Defined Benefits) (שאותו נכנה: "חיסכון פנסיוני בשיטת ה-DB");

חיסכון פנסיוני בשיטת ה-DC יכול להיות: פנסיה מקיפה מקרן פנסיה חדשה, קופת תגמולים ופוליסת חיסכון בחברת ביטוח (חיסכון שאותו נכנה: "ביטוח מנהלים").

בחיסכון פנסיוני בשיטת ה-DC הפרט (ביחד עם המעביד שלו) מפריש דמי גמולים שהם אחוז נתון משכרו. בישראל אחוז זה עומד כיום על 18.5% וממנו מורידים דמי ניהול (בפנסיה מקרן פנסיה חדשה ובביטוח מנהלים מורידים גם דמי ביטוח בגין שארים ונכות).

בחיסכון פנסיוני בשיטת ה-DC יש זיקה בין הצבירה הכספית של הפרט בחיסכון הפנסיוני שלו לבין הזכויות שלו. על הצבירה הכספית בחיסכון הפנסיוני בשיטת ה-DC של הפרט מתקבלת תשואה (בגין השקעות) והסך הכול מצטבר בחשבון האישי. החשבון האישי מחושב לכל פרט מבוטח בנפרד.

מכאן ואילך נכנה את חיסכון פנסיוני בשיטת ה-DC בשם "קופה צוברת כספים". הערה: לצורכי חישובים אקטואריים לעניין איזון משאבים עקב גירושין, קרן השתלמות נחשבת כקופה צוברת כספים לכל דבר ועניין.

חיסכון פנסיוני בשיטת ה-DB כולל: פנסיה מקרן פנסיה ותיקה ופנסיה תקציבית מהמדינה (כולל פנסיה מוקדמת או פנסיית גישור מצה"ל).

בחיסכון פנסיוני בשיטת ה-DB (שלפיה פועלות קרנות הפנסיה הותיקות והפנסיה התקציבית של המדינה) הפרט צובר בכל שנה אחוזי פנסיה, בדרך כלל 2% לשנה. המקסימום האפשרי הוא 70% לאחר 35 שנות ותק. גם בחיסכון פנסיוני בשיטת ה-DB מתקיים הביטוח המקיף של שארים ונכות.